האשה נקנית פרק ראשון קידושין יז.

(יכול אפילו חלה. כתוך שש יהא חייב להשלים ימי חליו: **ת"ל ובשביעית יצא.** ואפילו לא עבד שש[1]: **ופגע בו יוכל.** אחרי כן למחרת: **כעושה מעשה מחט.** כחליו שהוא מעשה קל קחני לעיל כל שש אינו חייב להשלים דהא עבד ליה מלאכה: **מעשה מחט.** תופר: **חלה ד' נעשה כו'.** דהכי קתני כי חלה שלש אינו משלים חלה יומר מכאן כחלה כל שש והוא חייב להשלים: **מכל מין ומין.** מלאתן ומגרגר ומיקבך[2] שוה ה' סלעים מכל אחד שהן ט"ו סלעים ולקמיה פריך מנינא אתא לאשמועינן: **כשלשים של עבד.** נזק שור מועד שהרג את העבד[3] ולקמיה ליף טעמא: **לחמשים של ערכין.** הוא ערך גדול שבערכין[4]: **מנינא אתא לאשמועינן.** בשלשה מינין של חמש הוו להו ט"ו: **הא קמ"ל כו'.** להכי תני שהן חמש עשרה לאשמועינן דלא קפיד אלא אמנינא דט"ו סלעים אבל אחמש מכל מין לא קפיד דאי בציר ליה מהאי וטופי ליה מהאי לית לן בה: **ריקם ריקם.** לא תשלמנו ריקם (דברים טו) וכפדיון הכן כתיב (שמות לד) וכל בכור בניך תפדה ולא ירא פני ריקם: **אי כתיב ריקם לבסוף.** הענק תעניק לו מלאתן מגרגר ומיקבך[5] ולא תשלחנו ריקם כדקאמרת: **ריקם מעיקרא.** קודם הענק תעניק שדי ריקם כו': **מעולת רציה.** דליתיה אלא שמי כסף[6]: **אשר ברכך.** סיפא דהענק תעניק הוא ללמדך שמדידום המקנא לרבות ולא למעט: **נתינה נתינה.** כתיב הכא[7] תתן לו וכתיב התם בנזקי עבד כסף שלשים שקלים יתן לאדוניו (שם כא): **ונילף נתינה נתינה מעבד אדא דתפשתה מרובה כו'.** כולה מדא קושיא היא עד עבד מעבד הוה ליה למילף: **מיכה מיכה גמר.** אין אדם רן ג"ש מעצמו[8] ומסורה היא להם מרבותיהם ומסיני[9] אחו מיכה נכתבה לג"ש[10] ככל דבר הנמד מסיני. ועד השתא דהוה אמרינן דרבי שמעון גמר מרביה דנתינת הענק נדרש לג"ש הוה פרכינן ג"ש מנא ליה דגמר מנתינה דערכין נגמר מנתינה דעבד מש"ה אילטריך למרוני ג"ש דר' שמעון לאו ג"ש דנתינה גמר אלא דמיכה כתיב בעבד (ויקרא כה) וכי יומן וכתיב בערכין (שם כז) ואם מן הוא: **דכתיב אלא גורן ויקב.** למימר שדי ג"ש אבל חד מיניהו דהוו להו ט"ו: **למה לי.** הואיל וסופו לרבות כל דבר מאשר ברכך: **בכלל ברכה.** אלא פרה ורבה וכן גידולי קרקע: למעוטי מיכה גמר בשלמא לר' מאיר היינו דכתיב צאן גורן ויקב אלא לר' יהודה ורבי שמעון האי צאן גורן ויקב למה לי האי מיבעי ליה[11] לכדתניא יכול לא יהו מעניקין אלא מצאן גורן ויקב מנין לרבות כל דבר ת"ל אשר ברכך יי' אלהיך א"כ מה ת"ל צאן גורן ויקב לומר לך מה צאן גורן ויקב מיוחדים שישנן בכלל ברכה אף כל שישנן בכלל ברכה היצאו כספים דברי ר' שמעון רבי אליעזר[12] בן יעקב אומר יצאו פרדות ור' שמעון פרדות משבחן בגופייהו ורבי אליעזר בן יעקב כספים עביד בהו עיסקא וצריכא דאי כתב רחמנא צאן הוה אמינא בעלי חיים אין גידולי קרקע לא כתב רחמנא גורן ואי כתב גורן הוה אמינא גידולי קרקע אין בעלי חיים לא כתב רחמנא צאן יקב למה לי למר כתיב גבי עבד וחד גבי ערכין ואין לומר דאשר ברכך קאי אמרוכה דהיינו ערכין אם סברת לומר מעבד משום דתפשת מועט תפשת ותדע דהא כי ילף מערכין מהני אשר ברכך לאפוקי דלא ילף מפחות שבערכין כדפרין בסמוך וילף מפחות שבערכין ומשני אמר קרא אשר ברכך: למר

[1] **ובשביעית יצא אמר רב ששת** [2]**הכא במאי עסקינן כגון שברח ופגע בו יובל מהו דתימא הואיל ואפיק ליה יובל שילוחו מעמך קרינן ביה ולא ניקנסיה ונעניק ליה קמ"ל אמר מר יכול אפילו חלה ת"ל ובשביעית יצא אפילו חלה כל שש והתניא חלה שלש ועבד שלש אינו חייב להשלים חלה כל שש חייב להשלים אמר רב ששת** [3]**בעושה מעשה מחט הא גופא קשיא אמרת חלה שלש ועבד שלש אין חייב להשלים הא ארבע חייב להשלים אימא סיפא חלה כל שש חייב להשלים הא ד' אין חייב להשלים הכי קאמר** [4]**חלה ד' נעשה כמי שחלה כל שש וחייב להשלים: תנו רבנן כמה מעניקים לו חמש סלעים מכל מין ומין שהן חמש עשרה סלעים דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר** [5]**ר"ש אומר חמשים כחמשים שבערכין אמר מר חמש סלעים מכל מין ומין שהם חמש עשרה סלעים דברי ר' מאיר ור"מ מנינא אתא לאשמועינן הא קמ"ל מיבצר הוא דלא מבצר ליה מהאי מנינא ואי בצר ליה מחד מינא וטפי ליה מחד מינא לית לן בה מאי טעמא דרבי מאיר יליף** [6]**ריקם ריקם** [7]**מבכור מה להלן חמש סלעים אף כאן חמש סלעים ואימא חמש סלעים מכולהו אי כתיב ריקם לבסוף כדקאמרת השתא דכתיב ריקם ברישא שדי ריקם אצאן ריקם אגורן ריקם איקב ונילף ריקם ריקם** [8]**מעולת ראיה אמר קרא** [9]**אשר ברכך יי' אלהיך רבי יהודה אומר שלשים כשלשים של עבד מאי טעמא דרבי יהודה יליף נתינה נתינה מעבד מה להלן שלשים אף כאן שלשים ונילף נתינה נתינה** [10]**מערכין מה להלן חמשים אף כאן חמשים חדא** [11]**דתפשתה מרובה** [12]**לא תפשתה תפשתה מועט תפשתה ועוד עבד מעבד הוה ליה למילף ר' שמעון אומר חמשים כחמשים שבערכין מאי טעמיה דרבי שמעון גמר נתינה נתינה מערכין מה להלן חמשים אף כאן חמשים ואימא** [13]**בפחות שבערכין אשר ברכך יי' אלהיך כתיב ונילף** [14]**נתינה נתינה מעבד מה להלן שלשים אף כאן שלשים חדא דתפשתה מרובה לא תפשתה ועוד עבד מעבד הוה ליה למילף ר' שמעון מיכה גמר בשלמא לר' מאיר היינו דכתיב צאן גורן ויקב אלא לר' יהודה ורבי שמעון האי צאן גורן ויקב למה לי האי מיבעי** [15]**ליה לכדתניא יכול לא יהו מעניקין אלא מצאן גורן ויקב מנין לרבות כל דבר ת"ל אשר ברכך יי' אלהיך א"כ מה ת"ל צאן גורן ויקב לומר לך מה צאן גורן ויקב מיוחדים שישנן בכלל ברכה אף כל שישנן בכלל ברכה היצאו כספים דברי ר' שמעון רבי אליעזר** [16]**בן יעקב אומר יצאו פרדות ור' שמעון פרדות משבחן בגופייהו ורבי אליעזר בן יעקב כספים עביד בהו עיסקא וצריכא דאי כתב רחמנא צאן הוה אמינא בעלי חיים אין** [17]**גידולי קרקע לא כתב רחמנא גורן ואי כתב גורן הוה אמינא גידולי קרקע אין בעלי חיים לא כתב רחמנא צאן יקב למה לי למר**

[1] **אמה** העבריה בסימנים ת"ל וכי תשלחנו. תימה דלקמיה[2] דרשינן אף לאמתך מעשה כן[3] להענקה ומאה לי תרי קראי וי"ל דתרוייהו צריכי דאי לאו לאמתך לא הוה יליפינן הענקה באמה העבריה מוכי תשלחנו כיון דלא אשכחן בה הענקה כלל ואי לא וכי תשלחנו מאף לאמתך לא הוה שמעינן הענקה אלא ביוצא' בשם דומיא דעבד אבל בסימנים לא: **חלה** שלש ועבד שלש אינו חייב להשלים. יש שהיו רוצים לומר שאותם שכיריים מלמדי תינוקות אם חלו חלי זמן כמו כן לא יהיו משלימים את זמנן כמו ע"ע דהכא ויטלו כל השכירות כיון שהיו אומנין וקשה דבפרק השוכר את האומנין (כ"מ דף עז.) קאמר רב פועל יכול לחזור בו ואפילו בחצי היום ופריך [4]והתנן השוכר את הפועל ושמע שמת לו מת או שאחזתו אמה יכול לחזור בו טעמא דמת לו מת שאנוס הוא הא לאו הכי אינו יכול לחזור בו והשתא אי היכא דאנים טועל שכירותו משלם מאי פריך ורב דילמא היכא דמת לו מת דאנים הוא טועל שכירותו משלם ורב איירי בדלא אנים ואינו טועל אלא מה שהרויח אלא ע"כ אף כי נמי הוי אנוס אינו טועל אלא מה שהרויח ואי לא אנים ידו על התחתונה דבעה"ב שוכר עליו אם באמה מבילתו לידו או מטעהו כדאמר (שם עה:) גבי השוכר את הפועל להעלות פשתנו מן המשרה והשתא פריך שפיר ורב וא"כ מלמדי תינוקות נמי אם חלו לא יקחו אלא מה שהרויחו דאין לדמותם כלל לע"ע דעבד עברי גופו קנוי לאדונו[5] הילכך חלה שלש אינו חייב להשלים דאין יכול לעשות מלאכה יותר מיכולתו אבל מלמד אין גופו קנוי אלא שכר עצמו לעמוד עד הזמן וכשאינו יכול להשלים לא יטול אלא מה שהרויח ועוד נראה לחלק בין מלמד לע"ע דעבד היכא דחלה ג' ועבד ג' היינו טעמא דאינו חייב להשלים משום דכתיב בספר (ישעיה טז) [6]מקלה שלש שנים כשני שכיר אם כן מצינו דשנים דשכיר הן שלש שנים והיינו דכתיב[7] כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים והילכך היכא דעבד שלש דהיינו שני שכיר אמר דאינו חייב להשלים ויטול שכרו כיון דעבדו ג' שנים דהיינו שני שכיר:

ונילף ריקם ריקם מעולת ראיה.

ות"ת נעולת ראיה גופה מנא לן דבכל שהוא נילף מבכור ותהא ה' סלעים וי"ל דשמא הלכה למשה מסיני הוא דבכל שהוא דהא למ"ד בפ"ק דחגיגה (דף ז.) דעולת ראיה שתי כסף דכר תורה אמרו בירושלמי פ"ק דמסכת פאה[8] דהוי הלכה למשה מסיני[9]א:

חדא דתפשתה מרובה לא תפשתה.

תימה כיון דכתיב אשר ברכך הוה לן למילף מן המרובה כדאמר לעיל דפריך וילף ריקם ריקם מעולת ראיה ומשני אמר קרא אשר ברכך וי"ל דלא דמי דלעיל לא כתב אלא חד ריקם אבכור ועולת ראיה אית לן למילף מן המרובה משום אשר ברכך אבל הכא חד נתינה

מסורת הש"ס

(א) [נדרים ו, ב] [ויקרא כו, כב. ועי' מלפ"ת, אור ישועה, ורש"ש]. (ג) [חגיגה ח. מוסה כ: ד"ה ד: [יומא פ. תולין קלח. ערכין ד:]. (ד) [ע' תוס' יומא עב. ד"ה נעבידן]. (ה) [בדפו"ר: כפתות]. (ו) [ע' תולין קלט: וברש"י שם ד"ה מ"ל ומן את הערכך וכ"כ בתוס' הרי"ד] [פי' ברש"ש]. (ז) [ל' לה. יעב"ן]. (ח) [בפרי ס' רלה. (ט) [ר"מן יעקב" ליתא בספרי. ועיין בן מריה מש"כ פה]. (י) [ע' תוס' מוס' סוכה יח: ד"ה ומידוש וכ"ה נד: ד"ה פרין]. (כ) רש"ל מ"ז, (ל) [ל' שם שנים שלמות. יעב"ן]. (מ) [דברים טו, יד]. (נ) [שמות כא, לב]. (ס) [ויקרא כז, ג]. (ע) [בדפו"ר ומיקבך, ולכאן הפסוק]. (פ) [חגיגה ב ע"ח, ע"ש]. (צ) [דברים טו, יד]. (ק) [פסחים סו ע"ח]. (ר) [בדפו"ר מרמי. ומ"ש רש"י מה יבי ע"ב ד"ה לתן]. (ש) [ל' כבל. רש"ש]. (ת) [דיבור זה שייך לעיל נז ע"ב]. (א) [בשמות כ]. (ב) [דברים טו]. (ג) [ל' והתניא השוכר וכו' ממה נתן לי שכרו, עשמא. (רש"ש. ע"ש]. (ד) [לעיל נז ע"ח]. (ה) [מקלה" ט"ס ול' בשלש שנים. (יעב"ן, תפ"ל]. (ו) [דברים טו, יח]. (ז) [רש ה"ל]. (ח) [וע' תוס' חגיגה ז. ד"ה ר' יוחנן]. (ט) [עיין לעיל טו ע"ח וביבמו שם ד"ה לא סברא].

גליון הש"ס

גמ' בעושה מעשה מחט. עיין ב"ק דף פו ע"ח תד"ה שבת נדולה:

מוסף רש"י

דתפשתה מרובה לא תפשתה. כל מקום שתמצא שני דברים, אחד מוסה מרובה ואחד מוסה מועט, מוב לך לתפוס את המועט, שאפילו היה לך לתפוס את המרובה ותתפוס את המועט תפיסתן תפיסה. ואם בכלל המרובה המועט, אבל אם תתפוס המרובה והיה לך לתפוס המועט, נמצאת שתפסת אלא כדין (חגיגה יז.). יש להקשות תפוס את המועט (ערכין ד:). תפשתה מרעט תפשתה. ולפי מקשה לך תפוס את המרובה, אינו תולה על דברך אלא מוסף, דבכלל מרובה איכא מועט [שם. ועי' כע"ז תולין קלח. באורבה].

תלמוד לומר אשר ברכך ה' אלהיך. מכל מה שברכך מלהך (דברים טז יד).

מוסף תוספות

א. ה"ג לפ"ד בכל שהוא. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

קם א מיי' פ"ג מהל' עבדים הלכה טו סמג עשין מז:

קכא ב ג מיי' שם פ"ג הלכה ה:

קכב ד ה מיי' שם פ"ג הל' יד סמג עשין פד ונלאוין קנח:

תורה אור השלם

1. כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם:
שמות כא ב

2. וכי תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו ריקם: דברים טו יג

3. ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם: שמות לד כ

4. הענק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך אשר ברכך יי אלהיך תתן לו: דברים טו יד

תוס' ר"י הזקן

ובשביעית. אף בשביעית עובד היינו כשברח. יצא. אע"פ שנתבטל. והיינו כשחלה. ופגע בו יובל. פר"ש מיד למחרת שברח. והרא"ם [בדברים פ"ב ה"ד] פירש אפילו כשהוא ברח יצא לחרות. וכ"ש אם פגע בו כשחזר ומשלים דלעולם אין לאחר יובל תשלומין. ואית דמפרשי שברח שנה קודם יובל ולאחר יובל הוא משלים כמה שברח ויצא כשעבד שנה. [מכה] יובל שעבר. מחט. שעושה מלאכה קלה ואינו בטל מכל וכל אפילו חלה כל שש בזה התולי יצא. אבל אם אינו יכול לעשות שום מלאכה הואיל ונתבטל רוב שש ישלים. ומסתברא שאין זה הדין אלא בעבד עברי. אבל שכיר אחר אם חלה מחשב עמו כל מה שנתבטל אם מעט אם הרבה. ואיכא מ"ד דה"ה בשכיר פועל. דשכיר קרייה רחמנא. [ירושלמי. ברח וחלה. שעבד רוב שש ואם לא ברח היה פטור. לא אבשת. לא חלית. אתנשמת בפרע. (ותרפיאת) [נתרפאת] מהרה.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com